

707

1 | וּמִן הַיְהוּדִיעַ שֶׁמִּכְפָּר לָו כו'. יֵשׁ מִקִּשְׁיִים⁷⁶
 2 | וְהָלָא אֵין קְטִיגוֹר נַעֲשָׂה סְנִיגוֹר (ר"ס טו.), וְאֵין
 3 | הִיָּה עֵגֶל מִכְפָּר עַל מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל שְׁעִשְׂאוּי,
 4 | וְאֵין זֶה קִשְׂיָא, דְּלֹא אִמְרִינן אֵין קְטִיגוֹר נַעֲשָׂה
 5 | סְנִיגוֹר אֲלֵא בִּכְהֵאי גוּוּנָא [כַּמּוֹן] כְּהֵן בְּיוֹם
 6 | הַכְּפוּרִים אֵל יִכְנֵס בְּכַגְדֵי זֶה, דְּאֵין קְטִיגוֹר
 7 | נַעֲשָׂה סְנִיגוֹר (ס'ס)⁷⁸, דְּבִיּוֹם הַכְּפוּרִים אֵינוֹ
 8 | רוּצֵה⁷⁹ לְכַפֵּר עַל מַעֲשֵׂה עֵגֶל רַק עַל שְׂאֵר
 9 | חַטָּאִים⁸⁰, וְאִם יִכְנֵס בְּכַגְדֵי זֶה לְכַפֵּר עַל שְׂאֵר
 10 | חַטָּאִים יִהְיֶה קְטִיגוֹר, וְיִקְטָרַג — הַמָּה עֵשׂוֹ
 11 | הָעֵגֶל זֶה וְעַכְשָׁו רוּצֵה לְכַפֵּר בּוֹ שְׂאֵר עֵבִירוֹת,
 12 | אֲבָל בַּמָּקוֹם שֶׁהוּא כְּעֲצָמוֹ בֹּא לְכַפֵּר עַל אוֹתוֹ
 13 | חַטָּא, יוֹתֵר טוֹב אִם יִשְׂרֹב בַּתְּשׁוּבָה בְּאוֹתוֹ דְּבַר
 14 | בְּעֲצָמוֹ⁸¹. מִשָּׁל לְמִי שֶׁגָּנַב מִכֵּית הַמֶּלֶךְ כְּלִי
 15 | נֹאֵה אֲשֶׁר בּוֹ יִשְׁתַּה הַמֶּלֶךְ, וּפְעַם אֶחָד נֹא

(1)
ר"ס
כ"ה

(2)
כ"ה
ר"ס

(3)
כ"ה
ר"ס

(83) בפחד יצחק ר"ה, מאמר
 כא [אות ה] כתב בענין זה: "ויעוין עד ג"א פרשת שמיני שכתב... דמי שגנב מבית המלך כלי נאה...
 כי בדבר שחטא בו יפויס המלך. ולנו יש עוד להוסיף על דברי מהר"ל אלו, דבכל מהלך ענין התשובה
 אנו רואים היפך מזה הענין שאין קטיגור נעשה סניגור, וכמה האריך רבנו יונה בדבריו להשריש כי מידת
 תשובתו היא לפי מידת משובתו [שערי תשובה שער הראשון אות טו]. ופלגי מים ירדו עיני על לא שמרו
 תורתך [תהלים קיט, קלו], ומדגיש רבינו יונה [שם] כי הכתוב אומר 'על לא שמרו', דהיינו העינים לא
 שמרו. ומכיון שהקלקול היה בעינים, הן הן העינים עצמן המורידות את פלגי המים להתרחץ בהם. הרי
 אדרבה, יש כאן קפידה שדוקא הקטיגור יתפך לסניגור."

1 | דהו מהדרי בתר כהן למישחט אמר להו שחיטה
 2 | כשרה בור א"ל עלי מימר שפיר קא אמרת מיהו
 3 | מורה הלכה בפני רבך את וכל המורה הלכה
 4 | בפני רבו חייב מיתה אחיא חנה וקא צוחה קמיה
 5 | וכו' אמר לה שבקי לי דאענשיה ובעינא רחמי
 6 | ויהיב לך רבא מיניה אמרה ליה אל הנער הזה
 7 | התפללתי, ומכואר שהועילה מחילתו של עלי
 8 | לשמואל. וגם באלדד ומידד מצינו (בעירובין) שם
 9 | ובסנהדרין י"ז א' שיהושע טען דהוי מורה
 10 | הלכה בפני רבו ומ"ד השיב לו מי יתן כל עם
 11 | ה' נביאים וגר שאינו מקפיד ע"ו, וצ"ל שאין כל
 12 | הדברים שוין.

1 | ב. וצא אש מלפני ה' ותאכל אותם וימתו
 2 | לפני ה'. בעירובין ס"ג א' תניא לא מתו בני
 3 | אהרן עד שהורו הלכה בפני משה רבן מאי דרוש
 4 | נתנו בני אהרן הכהן אש על המזבח אמרו
 5 | אע"פ שהאש יורדת מן השמים מצוה להביא מן
 6 | ההדיוט, ותלמיד אחד היה לו לרבי אליעזר
 7 | שהורה הלכה בפניו אמר ר"א וכו' תמיה אני אם
 8 | יוציא זה שנתו ולא הוציא שנתו וכו' כך
 9 | מקובלני כל המורה הלכה בפני רבו חייב מיתה.
 10 | הגה לכאורה, מכאן מוכח דתלמיד המורה הוראה
 11 | בפני רבו לא מהני לו מחילת רבו שהרי בודאי
 12 | מחל לו רבי אליעזר לתלמידו שהורה הלכה
 13 | בפניו ואפ"ה מת התלמיד וע"כ משום דלא מהני
 14 | לזה מחילה. אמנם בכרבת ל"א ב' מצינו שעלי
 15 | מחל לשמואל על שהורה הלכה בפניו אחר
 16 | שנתה בקשה ממנו כדאי התם חזנהו שמואל

מורה הלכה בפני רבו

כבוד הרב

(4)
ר"ס
כ"ה

1 | איתא בגמ' עירובין (סג א): "לא מתו בני אהרן עד שהורו הלכה בפני משה
 2 | רבן וכו', ותלמיד אחד היה לו לר' אליעזר שהורה הלכה בפניו, א"ל ר"א לאימא
 3 | שלום אשתו, תמיה אני אם יוציא זה שנתו, ולא הוציא שנתו, א"ל נביא אתה, אמר
 4 | לה לא נביא אני ולא בן נביא, אלא כך מקובלני, כל המורה הלכה בפני רבו חייב
 5 | מיתה." ויש לנו להתבונן בחומר העוון של מורה הלכה בפני רבו, כי אם אמנם יש
 6 | כאן פגיעה בכבוד הרב, אך מה טעם עונש הוא בעונש חמור של מיתה. ולא עוד
 7 | אלא משמע מעובדא הנ"ל שאין ראוי לרב למחול לתלמידו על כך, שהרי ידע ר'
 8 | אליעזר שתלמיד זה הורה הלכה וסופו ליענש בעונש מיתה, ולא מחל לו, וצריך
 9 | להבין הטעם בזה. ועוד קשה, שהרי אמרו ז"ל (שבת קמט ב): "כל שחבירו נענש על
 10 | ידו אין מכניסין אותו במחיצתו של הקב"ה, וא"כ מן הראוי היה שימחל לו כדי שלא
 11 | יהיה בכלל מי שחבירו נענש על ידו."

(1)

וכענין זה מצינו עוד ברשב"י ור' אלעזר ברבי יוסי שהיו מהלכין ביחד, ונשאלה שאלה לפניהם וכו' עיקם ר"א בר"י את פיו ואמר וכו', אמר לו רשב"י וכו' אל יחזור הבן אצל אביו" (מעילה י ב), ופירש"י שענשו רשב"י משום שהיה מורה הלכה בפני רבו, יעו"ש. והדבר תימה למה לא מחל לו כדי שלא יהא בכלל מי שנענש חבירו על ידו.

5

אכן נראה, שאין חומר העונן של מורה הלכה בפני רבו משום הפגיעה בכבוד רבו, שהרי אמרו חז"ל (עירובין סג א): כל דמותיב מילה קמיה רביה [משיב דבר, מורה הלכה, רש"י] אזיל לשאול בלא ולד, שנאמר (במדבר יא כח) "ויען יהושע בן נון משרת משה מבחריו ויאמר אדני משה כלאם", וכתיב (דה"א ז כז) גון בנו, יהושע בנו [ובתר יהושע לא חשיב בן, רש"י], יעו"ש. והרי מה שאמר יהושע "אדוני משה כלאם" לא אמר אלא מחמת קנאת כבוד רבו, (רש"י שם) ואעפ"כ נחשב מורה הלכה בפני רבו, ונענש על כך בעונש חמור של "הולך לשאול בלא ולד". הרי ששייך חומר הענין של מורה הלכה בפני רבו גם באופן שהוא עושה כן משום קנאתו לכבוד רבו.

b
1/

ונראה בביאור הענין, על פי מה שאמרו בגמ' חגיגה (יד א): "כי אתי רב דימי אמר, י"ח קללות קילל ישעיה את ישראל [נתנבא עליהם י"ח פורענויות, רש"י], ולא נתקרה דעתו, עד שאמר להם המקרא הזה (ישעיהו ג ה) "ירהבו הנער בזקן והנקלה בנכבד". ועיי"ש בגמ' שבכלל י"ח הקללות כלולות גם הקללות שלא ימצאו בישראל בעלי מקרא משנה ותלמוד, ולא בעלי אגדה ושמועות, ולא מי שיודע לישא וליתן במלחמתה של תורה, ולא דיין שדן דין אמת לאמיתו, ולא נביא ולא מלך, ולא מי שראוי לישב בישיבה [שנוטלים ממנו עצה בכל דבר חכמה, רש"י], ובכל אלו עדיין לא נתקרה דעתו. ושמעתי ממור"ר זצוק"ל שהכוונה במה ש"לא נתקרה דעתו" היא שעדיין אין זה המצב הגרוע ביותר, עדיין קיים איזה "ערך" בישראל ונשאר "משהו", ורק כשאמר להם: "ירהבו הנער בזקן והנקלה בנכבד" נתקרה דעתו, שזהו המצב הגרוע והנורא ביותר שאין גרוע הימנו, שכיון שירהבו הנער בזקן והנקלה בנכבד שוב אין לכלל ישראל מאומה ח"ו.

16
4
26

ואמרו חז"ל (ויק"ר פ"א ח): "אמר ר"ע נמשלו ישראל לעוף, מה העוף הזה אינו פורח בלא כנפיים, כך ישראל אינם יכולים לעשות כלום חוץ לזקניהם". ובביאור הדברים נראה, שבא לומר שאע"פ שאומות העולם יכולים לעשות את כל אשר הם עושים בלא זקנים, ישראל אינם כן, שאין יכולים לעשות כלום בלא זקניהם. וכשם שהעוף אינו יכול להתקיים ולא לעשות כלום בלא כנפיים, אף שאר בעלי חיים מתקיימים ועושים הכל בלא כנפיים, נמצא שמעלתו שהיא הכנפיים היא עצם קיומו, כך גם בעניינינו, אומות העולם מתקיימים בלא זקנים, אבל ישראל שיש להם מעלה של "זקנים", מעלה זו היא עצם קיומם, שבלא "זקנים" לא זו בלבד שאיבדו את מעלתם על שאר האומות אלא גרועים הם מאומות העולם, ואינם יכולים לעשות מאומה.

36

ומעלת ה"זקנים" קיימת רק אם ישראל כפופים ונשמעים לזקנים ונוהגים בהם כבוד, וזוהי הקללה הקשה של "ירהבו הנער בזקן והנקלה בנכבד", שבמצב כזה אין בכח הזקנים להועיל מאומה, כיון שבטלה ח"ו השפעתם, ובלא זקנים אין ישראל יכולים לעשות דבר.

ונראה שמשום כך חמור הוא עונשו של המורה הלכה בפני רבו, שאינו משום כבוד הרב בלבד, אלא שהוא מבטל את מעלת ה"זקנים" שיש לכלל ישראל, שרק כשישראל נשמעים לזקנים, נחשב שיש להם זקנים, אבל כשכל אחד מורה הלכה לעצמו, בטל כח השפעת הרב, ועי"כ מאבדים כלל ישראל את זקניהם, ויבואו לידי "ירהבו הנער בזקן והנקלה בנכבד". ולכן אין לו דרב למחול למי שהורה הלכה בפניו, כיון שאין העונש משום כבודו, אלא משום קיום כלל ישראל. [ואפשר, שאף אינו יכול למחול על כך, ומה שכתבו תוס' (כתובות ס ב) שאם הרב מחל על כבודו מותר להורות הלכה בפניו, היינו כשמחל לפני כן ונתן לו רשות, שבזה אינו מבטל את מעלת הזקנים].

41
46

ויתכן שמשום כך אף אין הרב בכלל מי שחבירו נענש על ידו, שהרי לא משום כבוד עצמו הוא נענש, אלא משום קיום כלל ישראל, וכמו שנתבאר.

2

1 | ונתבן עוזה, שלא רק לענין מורה הלכה בפני רבו הדברים אמורים, אלא אף לענין כבוד הרב ומוראו, שהם מן הדברים החמורים ביותר, שכן שנינו: "ומורא רבך כמורא שמים" (אבות פ"ד מ"ב), ועוד שנינו: "והוי מתחמם באורן של תלמידי חכמים והוי זהיר בגחלתן שלא תכוה, שנשיכתן נשיכת שועל ועקיצתן עקיצת עקרב ולחישתן לחישת שרף" (שם פ"ב מ"י). . . .

(6)
 סע

1 | ולפי מה שנתבאר יש לומר שעניינו של כבוד הרב והחומר בעונש הפוגע בכבודו, אינו רק מתמת כבוד הרב כשלעצמו, אלא גם הוא עיקרו משום שהפגיעה גורמת לביטול כח השפעת הרב בישראל, שכשישראל אינם שומרים ונזהרים בכבוד

תכמיהם וזקניהם, הרי זה כאילו אין להם חכמים וזקנים כלל, שכל מעלת קיומם הוא אך ורק כשנשמעים להם ונזהרים בכבודם.

ועל כל העדה יקצוף (י"ו)

1 | הלשון הזה הוא מדברי משה, כבתחלת הפסוק הזה. ויש להעיר, כי הוא סותר עצמו למה שטען הוא לפני ה' בעת מחלקת קרח, האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצוף, אם כן לא עלה על דעתו שאפשר להיות כזה, וא"כ איך אמר כאן כמו בפשיטות ובודאי, אשר בשביל חטא יחידים, אהרן, ובניו, יקצוף ה' על כל העדה.

(7)
 סע
 פככה

6 | ואפשר לומר משום דכל ענין פרשה זו הוא המשך לתחלתה שצוה ה' לאהרן לקחת חטאת ועולה לכפר על מעשה אהרן וישראל בענין העגל, כמבואר שם בפסוק ב' וג'. ועיי"ש ברש"י ולפנינו שם. ואם כן אם יחטא כאן אהרן לא ירצו כל מעשיו בענין הכפרה על מעשה העגל, ויתעורר הדין גם על כלל ישראל לרגלי דבר זה, וזהו שאמר, ראשיכם אל תפרעו ובגדיכם אל תפרמו ולא תמותו, וגם כי לבד זה ממילא יקצוף על כל העדה עפי' ההתעוררות ממעשה העגל.

וידעת היום והשבות אל לבבך

"אך את זה לא תאכלו ממועלי הנגרה וממפרסי הפרסה את הנמל פי מעלה נרה הוא ופרסה איננו מפרים טמא הוא לכם ואת השפן וגו' ואת הארנבת וגו' ואת החזיר וגו'" (יא, ד-ו)

(8)
 סע

1 | סיפר המגיד רבי שבתי יודלביץ זצ"ל. ישבתי פעם במטוס ליד זאולוג, פרופסור לחיות, היודע ומבין בעניינם של כל החיות שעל פני כדור הארץ. במהלך הדרך הארוכה שישבתי לידו, הספיק לספר לי על שאיפות חייו ועל תפקידו באוניברסיטה בהוראת מקצוע הזאולוגיה. "יש לי תלמידים רבים שהינם כיום פרופסורים גדולים", סיפר לי בגאווה בלתי מוסתרת.

6 | במהלך הטיסה הגישו במטוס מנות אוכל לא כשרות, ונתקיים בו הפסוק (במדבר כב, כח), "ויפתח ה' את פי האתון", אכל את כל המנה בלא להשאיר אפילו פירור.

אמרתי לו בכאב, "כיצד אתה מסוגל לאכול נבלות וטרפות?"

1 | הוא התרגז קצת שאני מפריע לו לאכול ואמר, "שמע נא ידידי, מה שמשה רבנו אמר לא מחייב אותי, הרי הוא נפטר לפני ארבעת אלפים שנה". אמרתי לו, "הקב"ה אמר זאת, והקב"ה חי וקיים". אמר לי הפרופסור, "אם תוכיח, שהקב"ה אמר איזה בשר מותר לאכילה ואיזה לא, אני חוזר

(3)

בתשובה מיד. "טוב", עניתי, "אבל זכור, שאם אוכיח לך זאת, אתה עוזב את האוכל".

"רבי", אמר, "חבל על זמנך ומאמצייך, לפני כמה שנים התווכחתי עם רב אחד במשך ארבע שעות, והוא לא הצליח לנצחני". אמרתי לו, "אני איני זקוק לארבע שעות, די לי בארבע דקות כדי להוכיח לך זאת".

התחלתי בדברי, "אדוני הפרופסור, האם אתה יודע מה הם סימני כשרות של בהמה?"

"ובכן, סימני הכשרות כתובים בתורה והם, "מפריס פרסה ומעלה גרה". אלו הם שני הסימנים של בהמה טהורה, המפורשים בתורה, וכל ילד יהודי יודע זאת. עתה אשאל אותך פרופסור, מה תהיה ההלכה אם יש לבהמה רק סימן אחד, מפריס פרסה או מעלה גרה, האם תהיה טהורה או טמאה?" "חצי טהורה חצי טמאה", השיב. אמרתי, "אין חצי חצי, או טהור או טמא".

"טוב, כנראה היא טמאה", אמר. "אתה צודק", אמרתי, "בהמה עם סימן אחד היא טמאה ואסורה באכילה. ועכשיו שמע נא היטב, משה רבנו כתב בתורה כי קיימים רק ארבע מיני חיות שיש להן רק סימן אחד, והם: גמל, שפן, ארנבת וחזיר, ארבעתם בלבד, ורק אלו! כל שאר החיות שבעולם או שאש להן שני סימנים, או שאין להן בכלל סימנים. אמור לי, האם משה רבנו למד אצלך זאולוגיה?"

האם היה לו תואר פרופסור לחיות? לא! אולי משה רבנו יצא לצייד והכיר ביערות את כל החיות? גם לא. הוא גדל בבית המלכות במצרים, ולא בג'ונגל באפריקה, ואם כן מהיכן ידע שאין חיות אחרות עם סימנים אלו? הרי לך הוכחה ניצחת שהתורה היא מאת ה' יתברך!

סימתי את דברי, הצצתי בשעון, והבחנתי שכבר חלפו חמש דקות, התנצלתי על האיחור בדקה, והבטתי בו. הוא היה חיוור כסיד. "רבי, שכנעת אותי", אמר, "אגמור לאוכל, ואחזור בתשובה".

"אתה אבוד", הפטרתי. אם הוא כבר משוכנע, הוא כבר יודע, אבל קודם הוא צריך לגמור לאכול, הרי זו הוכחה שידיעת האמת אינה מחייבת אותו, ואם כן, אין ערובה לכך שיוכל לעשות שינוי אמיתי ובר קיימא.

טהרה וטומאה על ידי מים

1 "וכל אשר יפל עליו מהם במתם יטמא" מכל כלי עץ או בגד או עור או שק כל כלי אשר יעשה מלאכה בהם במים יובא וטמא עד הערב וטהר" (ויקרא יא לב). "מכל האכל אשר יאכל אשר יבוא עליו מים יטמא זכו" (שם יא, לד).

מים טהורים מטהרים מטומאה ומים טהורים מכשירים לקבל טומאה. כל דומם במדה שהוא מקבל טומאה (להוציא כלי אבנים ואדמה, ראה רמב"ם ה' כלים פ"א ה"ו) וטהרה (להוציא כלי חרס, ראה רמב"ם ה' מקואות פ"א ה"ג), מים טהורים מטהרים אותו מטומאתו הקודמת ואין מים טהורים מכשירים אותו לקבל טומאה. לעומת זאת מה שבא מבעלי חיים כגון בשר ובצים, יחסם של המים אליו הוא הפוך. הם מכשירים אותו לקבל טומאה ואין הם מטהרים אותו מטומאתו הקודמת. הצומח חלוק. כל מה שתוא אוכל דינו כאוכל שבא מבעלי חיים. וכל מה שתוא כלי או בגד דינו ככלים שבאים מדומם. כדי לא להבדיל בין אוכל לאוכל ובין כלים לכלים.

6
9

4

16

21

26

10
הא' ז' נ' ד'
ח' כ' כ'

4

דומם עומד רק לזכרים ובעלי חיים עומדים בעיקר לאוכל, ואינו הצומח עומד גם לזה וגם לזה וצנן כדבר השווה לו מן הדומם (מבעלי חיים. וכדי לא להבדיל בין כלים לכלים, גם דינם של כלי עזר ועצם כדינם של כלי מהכת (ראה רמב"ם ה' כלים פ"א ה"א). דינו של אדם לענין זה כדינו של דומם ולא כדינם של בעלי חיים. הוא מיטהר במים טהורים ואין מים טהורים מכשירים אותו לקבל טומאה (ראה כל זה ברמב"ם ה' טומאת אוכלין פ"א ה"א וה' מקואות פ"א ה"א).

למה באמת דינו של האדם לענין זה כדינו של הדומם ולא כדינם של בעלי חיים? לכאורה אדם קרוב יותר לבעלי חיים מאשר לדומם. ואל ייחפו המשיב להשיב שדרכס של מים לנקות כלים ואדם, ונקיות מביאה לידי טהרה" (ראה עבודה זרה כ), ואילו אוכלין, המים מזהמים אותם ומכשירים אותם משום כך לטומאה. לא, תשובה זו אינה מספקת. כי גם בשר חי ופירות חיים אינם מזדהמים על ידי מים, והמים אפילו מנקים אותם ואף על פי כן המים מכשירים אותם לקבל טומאה.

אולי נגיד שבזה באה התורה לרמוז לנו שיש קירבה כלשהי בין האדם לבין הדומם ואין כל קירבה בין האדם לבין בעלי חיים. להוציא מלבם של אותם שוטים שאומרים, "התפתחות" ורוצים לראות את האדם כצאצא חרבותי יותר מבעלי חיים חרבותיים פחות. לפרסם בעולם את האמת של "וייצר ה' אלקים את האדם עפר מן האדמה ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לגפש חיה" (בראשית כ. ז). אילו היה אמת בתורת ההתפתחות, למה אתמול כשאותו בעל חיים היה פחות מפותח, היה היחס של מים אליו לטמא ולא לטהר והיום כשאותו בעל חיים הוא יותר מפותח היחס של מים אליו הוא לטהר ולא לטמא. ואם תאמר ההתפתחות גורמת, אם כן גם היום הוא פחות מפותח משהיה מחר ולמה היחס של מים אליו היום כמו היחס שהיה אליו מחר ולא כמו היחס שהיה אליו אתמול. זאת ועוד, הרי לפי תורת ההתפתחות אין קץ להתפתחות, וכל מצב בתהליך זה הוא רק שלב ולא סוף פסוק, ואין איפוא כל הצדקה להבדיל בין שלב אחד למשנהו. כי שניהם רק שלבים הם.

אלא להגיד שאין כל אמת בתורת שוא זו. אין התפתחות. האדם נברא בצלמו ובדמותו של היום וצלמו ודמותו אלה לא ישתנו גם מחר. היחס של מים אליו הוא תמיד אחד. הם מטהרים אותו ואינם מכשירים אותו לקבל טומאה. בדבר זה הוא דומה לכל מה שנלקח מאותו מקום שהוא נלקח. גם הכלים שנלקחו מן האדמה כמו כלי מתכת, היחס של המים אליהם הוא כמו היחס שלהם לאדם. כולם נלקחו מאותו מקום ודינם על כן שווה.

נאף על פי שגם בעלי החיים נבראו מן האדמה כמו שאומר הכתוב: "ויאמר אלקים תוציא הארץ נפש חיה למינה בהמה וחיתו ארץ למינה ויהי כן" (שם א. כד), הרי יש בעלי חיים שנבראו לא מן הארץ אלא מן המים, כמו שאומר הכתוב: "ויאמר אלקים ישרצו המים שרץ נפש חיה ועוף יעופף על הארץ על פני רקיע השמים" (שם א. כ). ובעלי חיים שנבראו מן המים מרובים מבעלי חיים שנבראו מן הארץ.

מן הארץ. "ואמר למים ישרצו ולארץ תוציא — לפי שמיני המים ואישיהם רבו מאד ממיני הארץ ואישיה וישרצו כמו שבארנו לשון רז"י והוא התולדות" (רד"ק שם). ומכיון שרוב בעלי החיים אינם באים מן הארץ אלא מן המים, היחס של המים אליהם שונה מן היחס שלהם לגבי דברים שבאים אך ורק מן הארץ.

אפשר לראות רמוז זה בהלכה נוספת בנדון. "כל האוכלין שהן מבעלי חיים אינם מקבלים טומאה עד שימותו" (רמב"ם ה' טומאת אוכלין פ"ב ה"ו). וגם אלה שהם טמאים מצד עצמם, טומאתם באה להם אחרי מותם דוקא. "השרץ אינו מטמא עד שימותו" (רמב"ם ה' אבות הטומאה פ"ד ה"ד). ואילו אדם נטמא כשהוא חי והוא גם מטמא אחרים כשהוא חי. בין טומאה שבאה לו על ידי מגע עם טמאים ובין טומאה שיוצאת מגופו כמו זב ומצורע. גם הלכה זו באה להגיד שאין כל זהות בין האדם לבין בעלי חיים אחרים כלשהם. האדם הוא עולם בפני עצמו. הוא לא בא מהם והם לא יבואו אף פעם לדרגתו. כל אחד יישאר בתחומו הוא לעולם. כי אין אמת בתורת ההתפתחות.

6

11

16

4

26

31

36

41

46

57

56

16

5

ראשונים סופרים שהיו סופרים כל-האותיות שבתורה שהיו אומרים וא"י
 דגון הציון של אותיות של ס"ת דרש דרש הציון של חיבות, ונתגלה
 *של פסוקים, כרסמה חזיר מעור ע"ן דיער הציון של תהלים, וזוא
 החום יכפר עון הציון דפסוקים, כפי רב יוסף וא"י דגון מהאי גיסא או
 מהאי גיסא א"ל נתיי ס"ת ואימניתי מי לא אמר רבה בר בר תנה *לא זו
 משם עד שהביאו ספר תורה ומנאום א"ל אינתי בקיאי בתורות ויתרות
 אגן לא בקיאי

12
 א"ל דגון
 ח

1 ישנים, אך הרבה נעלי מקורם מולקין על זה, וכן נהגין האידנא עיין
 בלחורונים, וכן פלוג דכה דיש קנת מסורות דנכתב בל"ף לנסוף וכן ראימי
 בספרי מורה ישנים, והיום נומבין נה"א בסוף, דברים כאלו אין משמנה
 שרוב המלה על ידי זה, כשהאי גונא אין קפידא בחסרות וחסרות, והנה
 הבנת הראשון ודאי לא נשכח כלל, ונפרט
 דאין פסקינן יש אס למסורה א"כ נדרש
 סרנה דינים מהכמינה ונפקא מינה לדני
 המורה, ע"ש" דבית הלל ורמנ סוכרים כן
 וכן הלכה, וכולהו דסברי יש אס למקרא
 אנקמינהו גשיטה דליה הילכתא כוונתיהו
 כידוע, א"כ ע"י כמינהו המלה חסר או
 להיפך מהפך מורה אלוקים חיים, וחס
 ושלוס דודאי לא נשכח אפילו כמות השערה
 מהדין, ונפרט דנוגע למות עשה של
 קמיצת ספר מורה, וחס ושלוס שמתגל
 ממות עשה ע"י שמה, כי דודאי אינו ספר
 מורה כלל, אך אומס ספרות וחסרות שלא
 נשמה פירוש המלה כלל פין חסר או יתר
 אנו מדיק כלל ופשיטא לי דלאינו מעכנ
 כלל, וזה שכתו, על כן לא היו יודעים אס
 וא"י דגון מהאי גיסא וכו', וזה דלא
 נשמה פירוש המלה כלל אינו מדיק למורה
 זו, ויולאים כמינהו זו המלה בשלמות, ואס
 כי כל המורה כולה שמומי של הקב"ה
 כידוע, מ"ת כיון דלאינו משמנה פירוש
 המלה, ובקריאה אנו ניכר אס מלה או
 חסר לית לן בה, כן נראה לי, דאין סגרא
 כלל דמנהו הנהוגה משמנה חס ושלוס שלא
 יוכלו ישראל לקיים ממות עשה מן המורה
 כמנה דורות חס וחלילה והעיקר כמו
 שכתבתי.

1 ולפי זה מזהו זו רופפת בדיע, דמטאכ
 בקידושין ל' ע"א נעי רב יוסף
 וא"י דגיוון וכו' אינהו הוו בקיאי במסורה
 וחסרות אגן לא בקיאים, א"כ כיון דאין אנו
 בקיאים א"כ אפשר כמינן מלה חסר או
 אישכא ואין מקיימין המלה כלל, וכבר
 העיר בזה בספר שאגת ארצה סי' ל"ו
 לפטור ממנה זו בזמן הזה, מטעם דאין
 אנו בקיאים במסרות וחסרות, והנה על
 כרחק בתפילין נארבע פרשיות בקיאים אנו,
 דאי לאו הכי ממות תפילין רופפת, על כרחק
 כיון דהיא ממות חמדיה וחס רק ארבע פרשיות לא שכתו, וכל המורה
 אין אנו בקיאים, ומ"מ קשה, כיון דזה ג"כ ממות עשה היאך לא נמי
 לבס שלא לשכות, ולמה נשכח בימי האמוראים, כי בימי המנאים לא נשכח
 כמבאר בסנהדרין ד' ע"א גבי יש אס למקרא ויש אס למסורה ע"ש, ודרשו
 הרבה דרשות, וע"ש בסוף, והיאך נשכח בימי האמוראים.
 16
 אנראה לענין דברון של דברים דש שני מיני חסר וחסר, אחד דעל
 ידי החסר או היתר נשמה פירוש המלה או יוכל להשתנות
 כמנהו דמבאר בסנהדרין שם, דרך משל כמינן נשכח חסר וע"י זה דרשינן
 דפוכה שמהת הביט פסולה או שמים כהלכתן, דשכת חסר משמע אחד
 ע"ש, א"כ נכתב מלה משמנה הדין דסוכות מלה משמע להיפך, או כדומה,
 קרעו מלה או חסר משמנה הדין, כי מלה הוא שנים וחסר הוא אחת,
 ע"ש בפלוגמא דשמאי והלל, וכן נפשות מלה או חסר, ע"ין בסוגיא שם
 דלמדן דינים ממלה או חסר והרבה בש"ס ע"ש, לא מיבעיא למאן דסובר
 יש אס למסורת א"כ נכתב המלה חסר או להיפך מהפך דברי אלוקים חיים,
 כי נשמה הרבה דינים היפך הדין האמת, אלא אפילו למאן דסובר יש
 אס למקרא ואין הדין משמנה, עכ"פ כיון דנמסר לנו דיהיה נכתב כן
 היפך המקרא, כגון סכת חסר אע"פ דנקרא מלה והדין הוא לפי הקריאה,
 עכ"פ המסורת יהיה דפירוש המלה יהיה כך, או קרנת קרן אחד, או
 נפשו חסר דיהיה מאלס אחד ע"ש בסוגיא, א"כ משמנה פירוש המלה
 ע"י חסר או יתר, דודאי הספר מורה פסול ואין לו דין ספר מורה כי
 הא מיהו אחרת מכפי שנמסר לנו, ומכל שכן למאן דסובר יש אס למסורת,
 ודודאי כהאי גונא אינו יולא ג"כ ממות עשה זו, אך יש חסרות וחסרות
 דלאינו משמנה פירוש המלה ע"י זה, כגון אהרן כפי מלה [כ"ט, ט"ו]
 במסורה קטנה יש מסורת דנכתב מלה טו"י, וכן ראימי בספרי מורה

13
 ממתין
 תב

1 (הפסרה) 1. ונחים קטן א: אמר להם (בלעם
 לעובדי ע"י), חמדה טובה יש לו בבית גנזיו שהיתה
 גנוזה אצלו תתקעיד דורות קודם שנברא העולם
 וביקש ליתנה לבניו שנאמר (תהלים כט, יא): "ה'
 עון לעמו יתן". 2. ברכות 1 א: א"ר אבין בר רב
 אבא א"ר יצחק: מנין שהקב"ה מניח תפילין שנאמר
 (ישעיה סב ח) ... "ובזרוע עזו"ן אלו תפילין,
 שנאמר "ה' עזו לעמו יתן". ומנין שתפילין עזו הם
 לישראל, דכתיב (דברים כח, י) "וראו כל עמי הארץ
 כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך" ותניא, ר' אליעזר
 הגדול אומר, אלו תפילין שבראש. 3. רמב"ם
 הלכות מלכים ג, א: בעת שישב המלך על כסא
 מלכותו - כותב לו ספר תורה לעצמו יתר על הספר
 שהניח לו אבותיו ... יוצא למלחמה והוא עמו,
 קסב והוא כנגדו ... 4. ברכות ל, ב (משנה): אין
 עומדים להתפלל אלא מתוך כובד ראש ... (גמרא):
 מלא הני מילי? ... אלא א"ר נחמן בר יצחק מהכא:
 -"עברו את ה' (תפילה - רש"י) ביראה וגילו ברענה
 (תהלים ב, יא) מאי "וגילו ברענה"? א"ר אדה בר
 מתנא אמר רב במקום גילה שם תהא רעדה, אביי
 א"ה הוה יתיב קמיה דרבה חזיה דהוה קא בדח טובא
 (יתר מדי - רש"י). אמר "וגילו ברענה" כתיבו!
 אמר ליה אנא תפילין מנתנא (והם עדות שממשלת
 קוני ומשרתו עלי - רש"י). ר' ירמיה הוה יתיב
 קמיה דר' זיורא חזייה דהוה קא בדח טובא, אמר
 ליה "בכל עשב יהיה מותר" כתיב (משלי יד, כג):
 אמר ליה, אנא תפילין מנתנא. 5. כלומר, יכול
 היה לכרכר (- בדח טובא) משום שהיה בתפילין
 ("עזו").

15
 חזרה
 כג
 תפילין

1 הפסרה, שמואל"ב ו, יד ודוד מכרכר בכל עזו.
 "עזו" - זו תורה, שנאמר "ה' עזו לעמו יתן"
 וכו'. 1. "עזו" - זו תפילין, שנאמר "נשבע ה'
 בימינו וברזע עזו"ן. 2. וזה דוד היה מלך שנכנס
 ויוצא וספר תורה עמו, 3. וכן היה מניח תפילין.
 והיה מכרכר לפני ה', וכמו שאמרו ריש פרק אין
 עומדין קא בדח טובא, אמר ליה "בכל עשב יהיה
 מותר" (משלי יד, כג) אמר ליה אנא תפילין
 מנתנא. 4. ודוד היה מוכתר בתפילין ובדח טובא
 לפני ה', וזה "בכל עזו" - בכל דבר הנקרא
 "עזו".

14
 שאלת

6

כה קדושת תפילין קדושה גדולה היא שכל זמן שתפילין על ראשו של אדם ועל זרועו הוא עניו וירא ואינו נמשך בשחוק ובשיחה בטילה ואינו מהרהר במחשבות רעות אלא מפנה לבו לדברי האמת והצדק לפיכך צריך אדם להשתדל להיותן עליו כל היום שמצותן כך היא. אמרו עליו על רב תלמיד רבינו הקדוש שכל ימיו לא ראוהו שהלך ארבע אמות בלא תורה או בלא ציצית או בלא תפילין :

16
 י"ח ל"ג
 י"ח ל"ג
 3: כה

17 ש"ג 5: א-ו

וַיְהִי כִּי יָשָׁב הַמֶּלֶךְ בְּבֵיתוֹ וַיְהוּה הַנִּיחֵ-לוֹ מִסְכִּיב מִכָּל-אֵיבָיו: וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל-נָתָן הַנָּבִיא רְאֵה נָא אֲנֹכִי יוֹשֵׁב בְּבֵית אַרְזִים וְאֲרוֹן הָאֱלֹהִים יֹשֵׁב בְּתוֹךְ הִירִיעָה: וַיֹּאמֶר נָתָן אֶל-הַמֶּלֶךְ כֹּל אֲשֶׁר בָּלַבְבְּךָ לָךְ עָשָׂה כִּי יְהוּה עִמָּךְ: וַיְהִי כִּי יָלְדָה הַחֲוָה וַיְהִי לָהּ יְהוּה אֶל-נָתָן לֵאמֹר: לָךְ וְאָמַרְתְּ אֶל-עַבְדִּי אֶל-דָּוִד כֹּה אָמַר יְהוּה הָאֵתָהּ תִּבְנֶה-לִּי בַיִת לְשִׁבְתִּי כִּי לֹא יִשְׁבְּתִי בְּבֵית לְמִיּוֹם הָעָלֹתִי אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

הבחינה: (ד) ויהי בלידה החוה. אמר רבי חנינא בר פפא, אמר לו הקב"ה לנחמן, האדם הזה שאני משלמד אליו, מהיר הוא, שמה יסבור פועלים ונמלאתי מפסידו, מהר ואומר לו, לא חסד פגמה בבית. רבי סימון אומר, האדם הזה שאני משלמד אליו, נדון הוא, כענין שנאמר (תהלים קלב ב, ג), אשר נשבע לה' נדר לאביר יעקב חס אבא בזהל ביתי, שמה יאמר איני חובל ואיני שוקם עד שאעשה כך, ונמלאתי מפסידו (ילקוט שמעוני רמז קמג):

18
 ש"ש

19 ליקוטי מוהר"ן תורה רעב

* (תהלים צה) היום אם בקולו תשמעו, זה כלל גדול בעבודת השם, שלא ישים לנגד עיניו כ"א אותו היום, הן בעסק פרנסה והצטרכותו, צריך שלא יחשוב מיום לחבירו כמובא בספרים, וכן בעבודתו יתברך לא ישים לנגד עיניו כי אם אותו היום ואותו השעה, כי כשרוצין ליכנס בעבודת ה', נדמה להאדם כאלו הוא משא כבד, ואי אפשר לו לישא משא כבד כזו. אבל כשיחשוב שאין לו רק אותו היום, לא יהיה לו משא כלל, וגם שלא ידחה את עצמו מיום ליום, לאמר מחר אתחיל, מחר אתפלל בכוונה ובכח כראוי, וכיוצא בזה בשאר העבודות, כי אין לאדם בעולמו כ"א אותו היום ואותו השעה שעומד בו, כי יום המחרת הוא עולם אחר לגמרי. היום אם בקולו תשמעו, היום דייקא, והבן:

7